
BEA SEGUÍ, Ignasi (2025). *Ni Madrid ni Moscou. El Partit Comunista Català (1926-1930)*. Manresa: Tigre de Paper Edicions, 209 p.

L'últim treball d'Ignasi Bea ens presenta una exhaustiva radiografia del Partit Comunista Català (PC Català, en endavant), formació que va perviure entre els anys 1926 i 1930.

Un PC Català desconegut pel gran públic i que comptava entre les seves files amb Jordi Arquer, un dels principals ideòlegs del comunisme nostrat, si bé, a hores d'ara, no figura entre les més conegudes. Si hom fa un exercici breu de pensar els líders del comunisme i el socialisme de casa nostra, o si més no proper, recordem noms com Andreu Nin, Joaquim Maurín, Joan Comorera, Manuel Serra i Moret i Rafael Campalans,⁵³¹

531. Si fem una mica d'arqueologia cultural, l'obra teatral *Flor de Nit*, estrenada per Dagoll Dagom el 1992 i escrita per Manuel Vázquez Montalbán, recordava algunes de les influències anarquistes i comunistes de l'obrerisme revolucionari català, però se'n deixava algunes que s'estan recuperant en els últims anys. En el primer diàleg entre els personatges del Quimet i la Rosa, com una sort de repàs dels principals autors i autores que van ser referents intel·lectuals del moviment obrer, representats per Quimet i els seus camarades, apareixen Anselmo Lorenzo, Frederic Urales, Salvochea, Soledad Gustavo, Vargas Vila, Blasco Ibáñez,

però difícilment pensarem en alguns dels noms que viatgen entre les pàgines escrites per Bea. Aquest és un dels grans valors d'aquesta obra. La lectura d'aquest llibre és un acostament més que interessant a una de les branques polítiques dels anys vint i trenta del segle xx.

En aquest sentit, hem de fer referència a la tasca de recuperació de la història del comunisme català que s'està fent des de Tigre de Paper Edicions i que es plasma en algunes de les publicacions que es poden consultar en el seu catàleg. Destaquem la col·laboració de Bea en aquestes, per bé que actualment segueix la seva recerca sobre el comunisme independent a Catalunya i la figura de Jordi Arquer.

El títol *Ni Madrid ni Moscou* ja entreveu la trajectòria d'un partit que va defensar la seva sobirania entre dos pols: un, territorial i l'altre, referència estratègica del comunisme internacional: la Internacional Comunista (en endavant, IC). Defugir del centralisme a dues bandes per tal d'assegurar la sobirania ideològica, organitzativa i estratègica del comunisme català. O, com a mínim, del seu partit.

El llibre comença amb la presentació de José Luis Martín Ramos, catedràtic d'Història Contemporània

Lenin, Maurín, Bakunin, Gorki, Kropotkin, Pestaña i Layret.

de la Universitat Autònoma de Barcelona i especialista en història del moviment obrer. En el seu pròleg, recorda el naixement del moviment comunista després de la Primera Guerra Mundial (1914-1918), el que es va esdevenir a cavall entre la Segona Internacional i el desenllaç de la Revolució Russa, que va donar lloc a la IC sorgida entre 1918 i 1919. Les pàgines escrites per Martín Ramos ens ajuden a situar-nos en el context social i polític en el qual l'ideari comunista va prendre força i la influència del comunisme a l'Estat espanyol i a Catalunya. Les diferents tendències amb què el marxisme va ser rebut van dibuixar un primerenc mapa de formacions polítiques divers, des del reformista PSOE fins al PCE, passant per les relacions amb la CNT i la influència entre la militància d'Estat Català i Acció Catalana. Martín Ramos també recorda les conseqüències del cop d'Estat de Primo de Rivera en aquestes organitzacions, per bé que van ser desarticulades o perseguides, comptant fins i tot amb la detenció d'alguns dels seus líders com Joaquim Maurín o Víctor Colomer el 1925.

Entrant en l'obra de Bea, ens ofereix una seqüència de pàgines que ens endinsen en la història del PC Català, escrites des del rigor històric i per les quals s'ha servit de diferents

fonts, principalment articles publicats pels protagonistes en diferents diaris obrers, en especial a la premsa que va esdevenir l'òrgan d'expressió del partit, que originàriament va ser la capçalera *Treball*. Un cop més es posa en relleu la importància que tenia aquest mitjà d'expressió en les primeres dècades del segle xx, on tots (o quasi tots) els partits i sindicats tenien una publicació pròpia en què es plasmava el pensament oficial de cada organització. En aquelles pàgines també hi van tenir lloc les disputes ideològiques i de poder de diferents espais, i el comunista no en va quedar al marge, tal com ens explica Bea sobre *Treball* i altres capçaleres. Com no pot ser d'altra manera, la consulta de nombrosa bibliografia, entre la qual es compten algunes de les memòries d'alguns dels seus protagonistes, fan d'aquesta monografia el resultat d'una feina molt ben documentada.

Després de la preceptiva introducció, el primer capítol del llibre ens situa als orígens del PC Català. Un capítol que ens dibuixa l'escenari internacional i la seva evolució des de la fundació de la Segona Internacional de 1889, amb les tensions pròpies dels moviments polítics i l'afectació de la Primera Guerra Mundial. En aquestes pàgines també es repassa el naixement del PCE i les relacions entre la CNT i la Tercera Internacional. En

les pàgines següents s'explica l'arribada del comunisme en una Catalunya que també va notar els efectes de la Gran Guerra. Malgrat tenir alguns nuclis al Principat, la presència del PCE va ser primigèniament escassa, per bé que se'ns explica que la Revolució Bolxevic va tenir més bona rebuda entre els cercles anarcosindicalistes. Al seu torn, Bea també explica els diferents grups i personatges que van impulsar espais socialistes i comunistes. El comunisme creixia amb força i és això el que se'ns explica en el segon capítol, on es descriu la creació de l'organització embrionària del que seria el PC Català: el Cercle d'Estudis Marxistes.

L'autor explica el funcionament d'aquell espai de debat i reflexió, en el qual es reunirien alguns dels noms de l'independentisme radical que havien passat per Estat Català i havien participat en el complot de Prats de Molló, però que s'havien acostat al comunisme. Aquesta fotografia ens mostra, doncs, el viratge ideològic de persones com Martí Vilanova, qui sembla que va impulsar els Cercles. Aquest espai, pensat per a la formació i el debat, també va comptar amb Jordi Arquer, Domènec Ramon i Amadeu Bernadó, els dos últims també procedents d'Estat Català. Davant la feblesa de la Federació Comunista Catalanoblear (FCCB), van albirar

un nou grup que s'ubicaria a l'Ateneu Enciclopèdic Popular. L'AEP ens recorda l'advocat laboralista Francesc Layret, biografiat per Vidal Aragonès a la mateixa editorial del llibre de Bea. L'èxit d'aquest nou espai de formació ultrapassa la capital i ens trasllada a la constitució del partit el 1928, publicant els seus quatre principis teòrics fundacionals, apropiats, com no podia ser d'altra manera, al comunisme i al dret d'autodeterminació. Com s'explica a l'obra, la confluència no va ser fàcil, i en alguns casos no es va donar per diferències entre els líders. Així arribem a l'any 1929, en què es va dedicar la feina al proselitisme, la propaganda i el debat. Aquestes pàgines ens expliquen la importància de tenir una capçalera pròpia, de la qual disposaven tots els espais polítics de l'època. A les pàgines de *Treball* i altres capçaleres es produïren alguns dels debats més interessants del partit.

El quart capítol explica l'auge i la unificació del partit, que es va esdevenir l'any 1930, en plena *Dictablanda* del general Berenguer. En aquest període, *Treball* pren protagonisme, com també les discussions en les relacions amb l'anarcosindicalisme i la burgesia nacionalista, per bé que aquell mateix any es va firmar el Pacte de Sant Sebastià, que oficialitzava els preparatius del que esdevindria en la proclamació de la Segona República.

Una monarquia en hores baixes així ho albirava. Aquells van ser temps de preparar nous espais polítics que participarien en l'espai republicà.

El capítol cinquè exposa la relació del partit amb la qüestió nacional, per bé que era un dels seus eixos ideològics i una de les raons per les quals l'organització va defensar la seva sobirania, especialment en relació amb el PCE i IC. Es desgranen referències ideològiques com Lenin i línies estratègiques com la possibilitat d'albirar un federalisme inspirat en Pi i Margall. El sisè i últim capítol fa una radiografia de la militància del PC Català, majoritàriament obrera i masculinitzada. També hi tenien presència els treballadors del comerç, que anys enrere havien patit un procés d'obrerització a causa de les pèssimes condicions laborals que se'ls imposaven. Tanquen el llibre una acurada selecció d'imatges i la preceptiva bibliografia, amb una extensa llista de les obres consultades.

Com hem indicat al principi, el llibre d'Ignasi Bea ajuda a col·locar una peça més del complex mapa polític català de les primeres dècades del segle xx.

Elisabet Velo i Fabregat
Universitat Autònoma de Barcelona
Elisabet.Velo@uab.cat

STORM, Eric (2024). *Nationalism. A World History*. Princeton: Princeton University Press, 513 p.

Eric Storm podria haver escrit el manual d'estudi d'història global de l'Estat-nació i el seu procés de construcció des del segle XVIII, però no se n'ha sortit. *Nationalism. A World History* és un llibre inacabat. Més que una interpretació nova del nacionalisme, el llibre funciona sobretot com a estat de la qüestió i com a ordenació de perspectives i dades ja existents. La introducció i els dos primers capítols, que versen sobre el món al segle XVIII i la situació dels estudis sobre nació i nacionalismes —i Estat-nació, el tema clau del llibre que sorprenentment no apareix al títol— són suggeridors i d'alta qualitat, treballats i sòlids. També ho és, per cert, l'estat de la qüestió publicat a *Nations and Nationalisms* el 2022 sobre el qual s'hauria d'haver basat el seu llibre, relacionat amb la introducció.⁵³² Però a mesura que el llibre avança, perd cohesió. Si l'objectiu era donar perspectiva històrica a la crisi actual del model d'Estat-nació liberal,

532. Eric STORM, *The rise of the nation-state during the Age of Revolution: Revisiting the debate on the roots of nations and nationalism*, *Nations and Nationalism*, volum 28, núm. 4, 2022, p. 1137-1151.